

BA

BERGENSAVISEN

BA hos Huseklepp i England:

**SLIK ER HANS
NYE FOTBALL-LIV**» **SPORT** SIDE 56 OG 57

SAVNET ETTER PAPPA

Hvert år
mister 68 barn
i Hordaland
en forelder
av kreft.

» **BA-RAPPORT** SIDE 15, 16, 17, 18 OG 19**OS-DRAPET:**

Moren til vennen:
**- KASTET UT
18-ÅRINGEN**

» **NYHET** SIDE 4, 5 OG 6

**Pølse-
dame
ble film-
stjerne**

» **LØRDAG** SIDE 33-35

Hei,
jeg vil gjerne
kjøpe ditt gull.

EN AV NORDENS STØRSTE GULLHANDLERE KOMMER TIL BERGEN

Thon Hotel Bristol,
Torgallmenningen 11, Bergen
Lør 25/2 kl 11 - 16.00
Søn 26/2 kl 11 - 16.00
Man 27/2 kl 10 - 16.00

GullAdam kjøper også sølv med godkjente
stempler. Penger settes inn på konto - husk
kontonummer og gyldig legitimasjon.
Motta en ekstra bonus på 100,- ved
fremvisning av annonsen og salg av
gull for over 1000,- Velkommen!

MINNET ETTER PAPPA LEVER

I år vil 68 barn i Hordaland oppleve at en av foreldrene dør av kreft. David (8) var en av dem som mistet pappa i fjor. Nå er det bare minnene og bildene i fotoalbumet igjen. Over de neste sidene lar vi deg i dag bli kjent med Bergens tøffeste barn.

I år vil 355 barn fra Hordaland oppleve at en av foreldrene får kreft. 68 av disse vil miste mamma eller pappa på grunn av sykdommen. Vi har møtt barna som har vært gjennom den tøffe prosessen det er å være pårørende.

- MIN VERDIFULLE

Rasmus Jørgensen Brekke (14) ble en maidag i 2010 en av de rundt 355 barna som hvert år opplever at en av foreldrene blir rammet av kreft.

SANDSLI

- Du har blitt mer verdifull for meg, mamma. Kreften har gjort noe med tankene mine, sier Rasmus (14) og sender mamma Hilde Brekke et varmt blikk.

- Jeg husker godt da Rasmus skrev ned hva som var viktigst for ham i livet. Jeg trodde han kom til å skrive ærlighet. Men han skrev «friske foreldre», forteller Hilde og blir blank i øynene.

Fortalte alt til sønnen

Mamma fortalte at de hadde funnet noen vonde celler i brystet hennes, og at hun skulle opereres om to dager. Det var et sjokk fordi mamma var jo egentlig helt frisk.

- Rasmus spurte om jeg hadde visst det lenge, men jeg fortalte ham om kreften samme dag som jeg fikk beskjed fra Haukeland.

Hilde var aldri i tvil om hun skulle fortelle sønnen om kreftsvulsten i høyre bryst.

- En sykepleier ved mammo-grafisenteret sa til meg: Informer og involver barnet ditt i hvert eneste steg. Det har jeg gjort. Rasmus har alltid fått vite det han ville.

- Jeg synes det er mye bedre å vite hva mamma skal. Dersom jeg ikke vet, er det større sjanser for at jeg skal bli redd.

Rasmus ville også at læreren skulle fortelle at mammaen hadde fått kreft til klassekameratene ved Skranevatnet skole.

- Lov at du blir frisk igjen

En fersk undersøkelse viser at stadig flere barn under 18 år blir pårørende til kreftsyke foreldre. På landsbasis vil rundt 700 barn mistet sin mamma eller pappa på grunn av kreft i år. Det vil si 68 barn i vårt fylke. Det er mer vanlig å miste en far enn en mor.

De kreftformene som oftest fører til død er lungekreft, tarmkreft, brystkreft og hjernekreft.

- Mamma fortalte meg med én gang at det var gode sjanser for at hun skulle overleve. Derfor har jeg aldri vært skikkelig redd for at hun skal dø.

Men på vei til et foreldremøte på skolen sier Rasmus; - Mamma, du må love meg at du blir frisk igjen.

- Jeg sa at jeg skulle gjøre mitt beste, sier Hilde.

HAR FREMTIDEN FORAN SEG: - Du har blitt mer verdifull for meg, mamma. Kreften har gjort noe med tankene mine, sier Rasmus (14)

” Med parykk var det akkurat som mamma ble en annen. Derfor var jeg glad for at hun valgte bare å ha et skjerf på hodet.

RASMUS (14)

Etter at Hilde fikk påvist brystkreft, har hun vært gjennom én operasjon, cellegiftbehandling og stråling.

På slutten av cellegiftkuren ble Hilde skikkelig dårlig.

- Da merket jeg at Rasmus trakk seg litt vekk. Han ville helst være på rommet sitt, selv om kompli-

ser ville ha ham med seg ut. Jeg hadde dårlig samvittighet for at jeg ikke klarte være en ordentlig mamma. Det ble også en del kjefing på Rasmus fordi jeg var så sliten.

Hilde tok kontakt med Kreftforeningen for å få hjelp. Hun fikk vite at Rasmus kunne kontakte

helsesøster på skolen om han trengte noen å snakke med.

Snakke med helsesøster

- Jeg snakket med henne om alt jeg følte og tenkte. Jeg kunne liksom åpne meg. Å snakke med helsesøster er et råd jeg vil gi til andre i min situasjon, sier 14-åringen.

Rasmus mener også at det er lurt å leve så normalt som mulig, selv om en av foreldrene får kreft.

- Jeg fortsatte på taekwondo-trening og vi hadde våre rutiner hjemme. Da var det akkurat som om sykdommen ikke tok så mye plass.

Linda Hilland
linda.hilland@ba.no

Linn Engesvik
linn.engesvik@ba.no

Elisas Dahlen
elias.dahlen@ba.no

MAMMA

og sender mamma Hilde Brekke et varmt blick.

Ble en annen med parykk

Hilde lot også sønnen hennes få være med på å bestemme om hun skulle ha parykk.

- Med parykk var det akkurat som mamma ble en annen. Derfor var jeg glad for at hun valgte bare å ha et skjerf på hodet, selv om alt håret var borte.

Hilde husker da Rasmus så henne uten hår.

- Han rygget og gikk inn på rommet sitt, mens kompisen

hans kom bort og tok meg på hodet.

Heldigvis vokste håret til Hilde ut igjen og hun er nå erklært frisk.

- Hun går på en tablettkur for å holde kreftcellene unna, forklarer Rasmus.

- Er du redd for at mammaen din skal få kreft igjen?

- Jeg har ingen garanti. Men jeg tenker ikke så mye på det, sier Rasmus.

- En ting er sikkert, mamma, selv om du har fått kreft, har du beholdt humøret.

Kilde: Det er Forsker Astri Syse ved Kreftregisteret som har kartlagt antallet barn og unge i Norge som har, eller som har hatt, kreftsyke foreldre. Resultatene er nylig publisert i Journal of Clinical Epidemiology.

VELKOMMEN: Barneansvarlig Annelise Elholm mener det er viktig at barn føler seg velkommen, og med dette bilde ved inngangsdøren er det ikke tvil.

- Mange barn er veldig redde

Annelise Elholm forteller at barn prøver å skjule følelsene sine, for å skåne syke foreldre.

forklare at det ikke alltid er sånn, sier Elholm.

Barna blir også oppfordret til å spørre om alt de lurer på om kreft.

HAUKELAND

Den erfarne kreftsykepleieren har hatt ansvar for barn som pårørende på Haukeland sykehus siden 2001.

- Jeg har snakket med flere barn som forteller at de ikke får sove, fordi den eneste gangen de får informasjon om sykdommen er når foreldrene tror de sover og snakker med hverandre eller i telefonen, sier hun.

Selv om mange foreldre vil skåne barna ved å ikke fortelle sannheten, er ikke Elholm i tvil om at barn har rett til å få vite om foreldrenes kreftsykdom.

- Barna blir tryggere når de får vite mer om sykdommen og hva mor eller far går igjennom på sykehuset.

Elholm er én av ti barneansvarlige på kreftavdelingen. Det betyr at hun og de andre har ansvar for å finne ut om innlagte pasienter har barn, hvordan de ivaretas og hva slags oppfølging de har behov for. Etter at loven ble endret i 2010 har helsepersonell plikt til å ivareta pasientenes barn.

- Kan dø av kreft

Elholm tar imot BA på et samtalerom på kreftavdelingen. Her er det TV med Playstation og Nintendo Wii, tegnesaker og musikkanlegg.

- Rommet brukes mye av barn, ungdommer og familier som vil komme litt bort. Rommet brukes også til foreldre- og familiesamtaler, forklarer hun, og fortsetter:

- Når en pasient kommer inn, spør vi om de har barn, hvor gamle de er og hva de heter.

Pasienten får også informasjon om at de vil få tilbud om familjesamtale. Det skal de få i løpet av de tre første ukene de er innlagt. På familiesamtalen er barn, foreldre, barneansvarlig og overlegen som behandler mor eller far med.

- Under samtalen spør vi barna hva de vet om kreft. Mange svarer at man kan dø av det. Da kan vi

Barn har fantasier

Dårlig informasjon kan føre til at barn får helt feil oppfatning av hva foreldrene går gjennom. Noen har til og med fantasier om hva som skjer med mor eller far på sykehuset.

I en studie gjort ved Høgskolen i Østfold, forteller en sykepleier om en åtte år gammel gutt som hadde voldsomme fantasier om strålebehandlingen moren fikk. Gutten hadde ikke fått noen forklaring på hva strålebehandling var, og fortalte at han trodde moren ble utsatt for et «science fiction-angrep».

For å unngå slike hendelser har barneansvarlig ved stråleterapien på Haukeland sykehus ansvar for å ta de barna som ønsker det, med seg ned i strålerommet.

- Der får de være med inn i simulatoren, og de kan få sitte i kontrollrommet mens mor eller far får behandling, forklarer Elholm.

FAKTA

Barn som pårørende

- » Helsepersonell har nå plikt til å gi barn som er pårørende, informasjon og oppfølging.
- » Det vedtok Stortinget i 2009, da de endret både helsepersonelloven og lov om spesialisthelsetjenesten.
- » Lovbestemmelsen om barneansvarlig helsepersonell omfatter både oppfølging av mindreårige barn av alvorlig somatisk syke pasienter, alvorlig skadede pasienter, psykisk syke og rusmiddelavhengige.
- » Barneansvarlig har ansvaret for å fremme og koordinere helsepersonells oppfølging av barn som pårørende.
- » BarnsBeste er et nasjonalt kompetansenettverk for barn som pårørende.

«Hei, jeg heter Julie og er elleve år. Jeg er her fordi pappa døde av kreft.»

Julies pappa døde 11. desember for to år siden. På Treffpunkt møter hun andre barn som er pårørende.

STRANDGATEN

Ni barn sitter rundt et bord på Kreftforeningens sitt Treffpunkt. Alle er her fordi noen i deres nærmeste familie har kreft eller har hatt kreft. Flere har mistet en forelder.

Vinterferie

- Det er to år siden pappa døde. Det var den 11. desember, forteller Julie Bjerkeli (11).

Barna går fra bordet, men først snakker de om vinterferien. Britt Ingunn Sævig er leder for Treffpunkt i Bergen. Hun spør hva de skal i vinterferien. Ikke alle skal reise bort.

- Sånn er det når noen er syke eller døde, da blir det av og til vanskelig å dra på ferie, sier hun.

Mange nikker, og Britt Ingunn forsikrer dem om at de som skal være hjemme sikkert kommer til å gjøre noe kjekt de også.

Hvert Treffpunkt begynner med en samtale. Der snakker de om et tema som Britt Ingunn har forberedt eller som et av barna eller en forelder har foreslått. Etterpå finner de på noe gøy. I dag er det forskjellige leker med Oda Ørmen Vinjevoll (22) og Nathalie Linde Jensen (23), som jobber frivillig i Kreftforeningen.

- Klarte ikke å gråte

Mens de andre leker forteller Julie om 11. desember 2009. Dagen da pappa døde.

- Jeg orket ikke se ham den siste uken, for da var han ikke helt seg selv. Jeg husker veldig godt at jeg så på TV da mamma og brødrene mine kom hjem og sa at de måtte snakke med meg, forteller elleveåringen.

- Jeg klarte liksom ikke å grine da... de sa det. Men jeg måtte på en måte late litt som, på skulderen til storebroren min, forteller hun.

Julie var bare fire år da faren fikk de første symptomene på plateepitelkarsinom. En krefttype som rammet slimhinnene hans.

- Snakker dere ofte om pappa hjemme?

- Bare hvis en av oss har behov for det, men det er ikke sånn at

TRAVEL: - I begynnelsen trodde jeg at jeg kom til å være lei meg hele tiden, men man kommer seg videre i livet, sier Julie Bjerkeli (11). Hun har nettopp begynt med gitartimer, og så går hun på riding. - Musikken og hestene gjør meg glad, sier hun.

alle setter seg i stuen for å snakke om ham.

- Hva er det som gjør at du får behov for å snakke om det, da?

- På lørdag var jeg på diskotek og der hørte jeg sangen «You raise me up», som ble spilt i begravelsen. Da snakket mamma og jeg om pappa på kvelden.

- Mange flinke sykepleiere

Alle leker «Melding sendt», Stine Andreassen (10) står over, for å fortelle om pappaen sin.

- Jeg vil bare si at det er veldig fint at han ble frisk igjen, sier hun.

Det er to år siden nå, men Stine snakker fortsatt med helsesøster hver torsdag.

- Jeg tenker fortsatt på det, men jeg er ikke så redd for at han skal bli syk lenger.

Det første Stine tenkte da mamma fortalte at pappa hadde kreft var: «tenk om han dør». Til andre som opplever at en av foreldrene får kreft, har hun derfor

følgende råd: - Tenk at de kan bli helt friske, for det er så mange flinke sykepleiere.

Lekene er ferdig. Britt Ingunn og Marianne Bøe har laget boller og kakao. Marianne er også med som leder, og jobber som rådgiver i Kreftforeningen.

Praten går om fotball.

- Brann er jo best.

- Nei det er Molde, og Aalesund er en skam, slår noen fast.

Klokken nærmer seg 1930 og det er snart på tide å gå hjem.

Slik kan voksne hjelpe - når noen er syk

- » Fortell barna hva som skjer. De merker at far og mor er bekymret, og hvis de ikke får vite hvorfor, kan fantasien ofte løpe løpsk.
- » Gi informasjon i små porsjoner, slik at barnet kan fordøye litt av gangen.
- » Vær ærlig. Ikke gi barn falske forhåpninger, men si at legene gjør alt de kan for at mamma eller pappa skal få det bedre.

Slik kan voksne hjelpe - når noen er død

- » Vær sammen med barnet.
- » La barnet ta avskjed med den døde.
- » La barnet se den døde og delta i begravelsen.
- » Men, ikke tving barnet til noen av disse tingene.
- » Forbered barnet på hva som skal skje.
- » Svar så ærlig du kan på spørsmål. Barn aksepterer at voksne ikke vet alt. Kilde: Kreftforeningen

» FAKTA Treffpunkt

- » Kreftforeningens møteplass for barn og ungdom mellom seks og 16 år.
- » For unge som har søsken, besteforeldre eller foreldre som har hatt kreft, har hatt kreft eller er død av kreft.
- » I Bergen er det treffpunkt annenhver tirsdag.
- » Det er fagpersoner fra Kreftforeningen til stede i tillegg til frivillige.

Kilde: Kreftforeningen

Det er lov å være glad

Barn og ungdommer skal ikke ha dårlig samvittighet for at de fortsetter livet og er glade, selv om mamma eller pappa har kreft.

Det sier både barneansvarlig ved kreftavdelingen på Haukeland, Annelise Elholm og Tone Gjelsvik Sellevold. Sellevold er rådgiver i Kreftforeningen og koordinator for Treffpunkt.

- Jeg oppfordrer spesielt ungdommer til å fortsette livet. De skal gå ut med venner, være glade og kose seg, det er viktig at ikke alt er trist, og det skal de ikke ha dårlig samvittighet for, forteller Elholm.

Sellevold bekrefter dette, og forklarer at barn ofte har lettere for å veksle mellom glede og sorg enn det voksne har.

- Det er mange barn som kommer på Treffpunkt, som lurer på om de har lov å være glad når alle andre er så lei seg, sier hun.

Å ha det kjekt er viktig på Treffpunkt. Derfor er lek og aktiviteter, som dans, drama og maling en stor del av arrangementet.

- Det er fint å ha det kjekt med andre som har opplevd det samme, men for mange er også disse aktivitetene en måte å uttrykke seg på, mener Sellevold.

Hun understreker at det også er viktig for barn å snakke om det som er vondt og vanskelig.

«Etter at jeg mistet pappa, er det lett å bli redd for mamma»

- Kan mamma/pappa dø?
- Smitter kreft?
- Kan jeg arve kreften?
- Hva gjør cellegiften?

Nettmøte

Representanter fra Kreftforeningen vil svare på spørsmål på BA.no mandag mellom klokken 1200 og 1400.

«Etter at jeg mistet pappa, er det lett å bli redd for mamma»

David Stendal (8) mistet pappaen sin i kreft for fire måneder siden.

- Hvis jeg begynner å grine fordi jeg får litt vondt eller blir litt lei meg, da begynner jeg å tenke på pappa. Og så gråter jeg enda mer.

- Tenker du mye på pappa?

- Ja, veldig...

David ser på mamma Ingvild Stendal som sitter ved siden av ham i sofaen hjemme i Åsane. Han tenker veldig mye på henne også.

- Ja, du har vært veldig redd for at noe skal skje med meg.

- Han spør: «Går det bra med deg, mamma?» og «Har du vondt noe sted?», forteller hun.

Syk i halvannet år

Det er snart to år siden familien Stendal ble en av rundt 200 barnefamilieene som hvert år opplever at en av foreldrene blir rammet av kreft.

David husker det veldig godt.

- Vi hadde akkurat kommet hjem fra hytten da vi fikk vite det. Men legene sa at han kanskje hadde vært syk i ett år allerede.

Han hadde kreft i tykktarmen, og ble innlagt på sykehus.

- Da pappa var på sykehus, tenkte jeg at alt kunne skje.

David hadde det følt når pappa hadde vondt. Mot slutten av sykdommen hadde familien en sykehusseng i stuen, så pappa kunne være hjemme, forteller Ingvild.

Behandlingen ble avsluttet i august, og 24. oktober 2011 døde pappaen.

- Det var nesten litt godt å få sykdommen ut av huset, sier David. Han stopper og ser opp på mamma.

Tenker på pappa

- Når jeg tenker på pappa, klarer jeg ikke å tenke på noe annet. Det blir sånn... dumt. Hvis noen for eksempel «tulleterger» meg på skolen, da kan jeg bli veldig lei meg. Det skjedde litt i dag, forteller David.

DAGEN DA PAPPA DØDE: - Han hadde veldig vondt noen ganger. Men jeg husker best da det... skjedde. Mamma fortalte at han var død om morgenen, og det ble sånn... Det ble så lett å grine etterpå, liksom, sier David Stendal (8).

- Sa du ifra til noen da? Noen voksne, spør mamma Ingvild.

- Ja da, til Kristin.

Kristin er læreren til David. Hun og skolen har gjort en kjempjobb, synes mamma Ingvild.

- De følger godt med på ham.

På Treffpunkt

355 barn i Hordaland opplever hvert år at en av foreldrene får kreft. Treffpunkt er Kreftforeningens møteplass for disse, og det var her vi møtte David for første gang. Han kom bort, og ville gjerne fortelle noe, sa han.

- Jeg er ganske ny her. Jeg er her fordi jeg har hatt en far som

døde av kreft, forklarte han, og fortsatte:

- Han hadde veldig vondt noen ganger. Men jeg husker best da det... skjedde. Mamma fortalte at han var død om morgenen, og det ble sånn... Det ble så lett å grine etterpå, liksom.

- Derfor ble du veldig glad da mamma fortalte om Treffpunkt, ikke sant? Sånn at du kunne treffe andre som hadde opplevd litt det samme som deg, spør Ingvild.

Jo, det stemmer det, men David grudde seg ganske mye til første gang.

- Men vi bare snakker og leker og sånne ting. Jeg har fått mange

gode venner her, sier han med et smil.

Den siste ferien

Hjemme lager David og søsknene album om pappa. Det er Ida (12), Mats (18) og Helene (20).

- Jeg håper det er lenge til de flytter, sier David.

Sammen har de fire funnet frem bilder fra hvert år, siden da mamma og pappa giftet seg. Ingvild henter albumet, og David viser det frem.

- Her er jo Mats. Eller er det Ida?, spør han.

David ler og begynner å fortelle om den siste ferien familien var

på. Behandlingen var avsluttet, og pappa døde en uke etterpå.

- Vi fisket med garn. Vi fikk masse fisk, hummer og en piggvar, sier David.

Han løper ned i kjelleren og henter bilder fra ferien i fjor høst.

- Han brukte nok sine siste krefter da, sier Ingvild.

David fortsetter å fortelle.

- Vi fikk en giftig hai også. Den var så stor!, sier han og viser med hendene.

FRISK IGJEN: Stine Andreassen (10) sin pappa har hatt kreft, men er frisk igjen.

LEK: På Treffpunkt er det også mye lek. Her er Elias (8), David (8), Simon (10) og Maria (9). Nathalie Linde Jensen (23) er frivillig medarbeider og ligger på gulvet.

LATTER: Det er mye latter også på Treffpunkt. Her er Bendik (13), Aleksander og Simon (10).